

اصول قانون اساسی

در تونظرات شورای نگهبان

عنوان

اصل هشتاد و ششم

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۳۰

تاریخ: ۱۳۹۶/۵/۲۹

پژوهشکده شورای نگهبان

شناسنامه

عنوان:

اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان

اصل هشتاد و ششم

تدوین:

محمد فتحی

ناظر علمی:

کاظم کوهی

گروه تدوین نظرات و مبانی آراء شورای نگهبان

شماره مسلسل: ۱۳۹۶۰۰۳۰

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۵/۲۹

پژوهشکده شورای نگهبان

فهرست مطالب

۲.....	اصل هشتاد و ششم
۲.....	۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی
۱-۱.....	طرح نحوه رسیدگی به مسائل قضایی مربوط به نمایندگان
۲.....	مجلس شورای اسلامی.....
۲.....	۲-۱. طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی.....
۳.....	۳-۱. طرح نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان.....
۴.....	۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران
۴.....	۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
۱-۳.....	استفسار رئیس قوه قضائیه نسبت به مصونیت پارلمانی
۴.....	نمایندگان مجلس و حدود آن.....
۱۰.....	۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی.....
۱-۴.....	استعلام نماینده مردم تهران نسبت به مسئولیت نمایندگان
مجلس شورای اسلامی در تصمیم‌گیری راجع به امور اقتصادی، از	
۱۰.....	جمله نسبت به تصمیمات اتخاذ شده در ستاد بسیج اقتصادی.....
۲-۴.....	استعلام رئیس قوه قضائیه نسبت به تبصره‌های (۱) و (۲)
۱۲.....	ماده (۹) قانون نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان.....
۱۵.....	هتذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان

اصل هشتاد و ششم

نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهار نظر و رأی خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرایی که در مقام ایفای وظایف نمایندگی خود داده‌اند تعقیب یا توقیف کرد.

۱- نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات مجلس شورای اسلامی

۱-۱- نظر شماره ۱۲۶۲ مورخ ۱۳۶۸/۸/۲۴ شورای نگهبان در خصوص طرح نحوه رسیدگی به مسائل قضایی مربوط به نمایندگان مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۶۸/۸/۱۴ مجلس شورای اسلامی

۱-۱-۱- علاوه بر آنکه موضوع ماده واحده در ارتباط با اصل ۸۶ قانون اساسی نمی‌باشد، ایراد قبلی شورا رفع نشد و کماکان اشکال به قوت خود باقی است.^(۱)

۱-۲- نظر شماره ۷۸/۲۱/۴۵۵۱ مورخ ۱۳۷۸/۲/۸ شورای نگهبان در خصوص طرح آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی، مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۸ مجلس شورای اسلامی

۱-۲-۱- ذکر کلمه «رفتارها» در تبصره یک ماده (۷۶)، خلاف اصول ۸۴ و ۸۶ قانون اساسی است.^(۲)

۱-۲-۲- در تبصره (۲) ماده (۷۶)،^(۳) اصل مفاد تبصره صحیح است، لکن تبصره

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل سوم، شماره ۱-۲۴-۱.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل هشتاد و چهارم، شماره ۱-۴-۱.

۳. ماده ۷۶- بر طبق اصل هشتاد و ششم (۸۶) قانون اساسی نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهار نظر خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرایی که در مقام ایفای وظایف خود داده‌اند تعقیب یا توقیف کرد و یا از حقوق اجتماعی محروم نمود.
تبصره ۱- ...

تبصره ۲- چنانچه به تشخیص هیئت رئیسه، نماینده‌ای در سخنان خود در جلسه علنی به کسی نسبت ناروا داده و یا هتک حرمت نماید فرد مزبور می‌تواند در دفاع از خود، به صورت مکتوب به اتهام وارده پاسخ گوید. پاسخ‌ارسالی در صورتی که بیش از دو برابر اصل مطلب اظهار شده نبوده و متضمن توهین و افترا نباشد، در اولین فرصت در جلسه علنی قرائت خواهد شد.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

قرار دادن آن موهم این است که ایفای وظایف نمایندگی مذکور در اصل ۸۶، تجویز نسبت ناروا دادن و هتک حرمت اشخاص و ارتکاب اعمال مجرمانه را می‌کند، خلاف اصل مزبور و علاوه بر آن خلاف شرع نیز می‌باشد. جهت رفع توهم، به صورت ماده مستقلی آورده شود.

اضافه بر این تبصره مذکور، موهم عدم قابلیت توقیف و تعقیب افترازننده است؛ لازم است به صورت صحیحی اصلاح گردد.

۱-۲-۳- اشکال مذکور در تبصره (۲) ماده (۷۶)، در ماده (۷۷)^(۱) نیز وجود دارد؛ لازم است این ماده نیز اصلاح شود.

۱-۲-۴- تذکر داده می‌شود در ماده (۷۶)^(۲) عبارت «و یا از حقوق اجتماعی محروم نمود» توسعه اصل ۸۶ قانون اساسی می‌باشد. چنانچه نظر مجلس محترم بر بقاء این عبارت باشد، بهتر است به طور مستقل گنجانده شود.

۱-۳. نظر شماره ۹۰/۳۰/۴۴۲۵۹ مورخ ۱۳۹۰/۷/۳۰ شورای نگهبان در خصوص طرح نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان^(۳) مصوب ۱۳۹۰/۷/۶ مجلس شورای اسلامی

→

تبصره (۲) ماده (۷۶) به عنوان یک ماده مستقل آورده شود.

۱. ماده ۷۷- اگر در ضمن مذاکره صریحاً یا تلویحاً نسبت سوئی به یکی از نمایندگان داده شود یا عقیده و اظهار او را برخلاف جلوه دهند و نماینده مذکور برای رد آن نسبت به رفع اشتباه در همان جلسه یا در جلسه بعد اجازه نطق بخواهد، بدون رعایت نوبت تا ده دقیقه اجازه نطق داده می‌شود.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳ مجلس به منظور رفع ایراد شورا: [به نظر می‌رسد با اصلاح تبصره (۲) ماده (۷۶) ایراد مربوط به این ماده نیز برطرف شده است. جهت آگاهی از مفاد تبصره (۲) ماده (۷۶)، بنگرید به پاورقی پیشین.]

۲. ماده ۷۶- بر طبق اصل هشتم و ششم (۸۶) قانون اساسی نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهار نظر خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرایی که در مقام ایفای وظایف خود داده‌اند تعقیب یا توقیف کرد و یا از حقوق اجتماعی محروم نمود.

مصوبه اصلاحی (نهایی) مورخ ۱۳۷۸/۴/۱۳ مجلس به منظور رفع ایراد شورا:

(بر اساس اسناد و مدارک در دسترس، در خصوص تذکر شورای نگهبان، اصلاحی از سوی مجلس انجام نشده است و این مصوبه به همین صورت، عیناً در شماره ۱۶۰۸۶ مورخ ۱۳۷۹/۲/۲۹ روزنامه رسمی منتشر شده است.)

۳. گفتنی است این طرح ابتدا با عنوان «طرح نظارت مجلس بر امور نمایندگان» به مجلس تقدیم شده است، لیکن عنوان آن، هنگام بررسی در مجلس تغییر کرده است.

۱-۳-۱- اطلاق قابل تعقیب و توقیف نبودن نمایندگان در ماده (۹)، مغایر اصل ۸۶ قانون اساسی و نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۰ این شورا در خصوص اصل مرقوم می‌باشد. مضافاً بر این، احضار نماینده توسط مقامات قضایی «از طریق هیئت» و همچنین «تأیید مراتب توسط هیئت چنانچه رسیدگی قضایی مستلزم بازداشت نماینده باشد» در این ماده و نیز اطلاق تبصره (۱) آن، چون شامل امور مطروحه در دستگاه‌های قضایی و الزام قاضی به تبعیت از نظریه هیئت نیز می‌شود، مغایر اصول ۵۷، ۱۵۶ و ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد. علاوه بر آن، تبصره (۲) این ماده نیز مبنیاً بر ایرادات وارده بر ماده و تبصره (۱) آن، اشکال دارد.^(۱)

۲- نظرات شورای نگهبان در خصوص اساسنامه‌های مصوب هیئت وزیران

۳- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان

۱-۳-۱- نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۰ شورای نگهبان در پاسخ به استفسار رئیس قوه قضائیه نسبت به مصونیت پارلمانی نمایندگان مجلس و حدود آن

شماره: ۱/۸۰/۱۹۱۰۶

تاریخ: ۱۳۸۰/۱۰/۹

حضرت آیت‌الله جنتی (دام عزّه‌العالی)

دبیر محترم شورای نگهبان قانون اساسی

سلام علیکم

موجب امتنان خواهد بود تا با طرح و بررسی اصل هشتاد و ششم (۸۶) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در آن شورای محترم، نظریه تفسیری شورا نسبت به مصونیت پارلمانی نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی و حدود آن به این قوه، اعلام فرمایید تا در اختیار مراجع قضایی قرار گیرد.

ضمناً (۸) برگ مکاتبات و سوابق موجود در این قوه در خصوص مورد، جهت

۱. برای آگاهی تفصیلی نسبت به مستندات قانونی این نظر، رجوع کنید به همین مجموعه، ذیل اصل پنجاه و هفتم، شماره ۱-۹۳-۱.

استحضار به پیوست ارسال می‌گردد.^(۱)

سید محمود هاشمی شاهرودی

رئیس قوه قضائیه

۱. صورت جلسه اعضای هیئت مشترک نمایندگان قوای قضائیه و مقننه و نامه‌های ریاست محترم قوه قضائیه به ریاست محترم جمهوری به این شرح می‌باشد:

الف- صورت جلسه اعضای هیئت مشترک

محتوای اصل ۸۴ و ۸۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و مواد (۷۵)، (۷۶) و (۷۷) آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی و دامنه شمول آنها طی ده جلسه مورد بحث نمایندگان قوای قضائیه و مقننه، به عنوان اولین دستور جلسه آنان قرار گرفت و نهایتاً تفسیر ریاست محترم قوه قضائیه به شرح زیر مورد توافق طرفین قرار گرفت.

امید است که این تفسیر مورد توجه نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی و قضات محترم دادگستری قرار گیرد و موجب ایجاد جوّ تفاهم بیشتر بین دو قوه شود.

«مصونیت نماینده یا از باب مصونیت قضایی به معنای عدم امکان پیگرد قضایی (احضار و محاکمه) در فرض صدور بزه از او می‌باشد، و یا از باب عدم مجرمیت به معنای نفی وصف بزه از فعل انجام شده است.

معنای نخست که مصونیت قضایی نام دارد، مورد نظر قانون‌گذار ما نبوده است؛ زیرا هم قانون اساسی در اصل ۸۶ و هم آیین‌نامه داخلی مجلس ناظر به اظهار نظر نمایندگان در مجلس بوده و آنچه را که وظیفه ایفای نمایندگی می‌باشد مصون دانسته که این به معنای نفی جرم بودن اظهار نظر در مقام ایفای وظیفه نمایندگی است، نه مصونیت کسوت نمایندگانی از تعقیب قضایی در صورت صدور بزه و اساساً چنانچه نظر قانون‌گذار مصونیت قضایی از بزه واقع شده بوده باشد می‌بایستی در خود آن قانون، راهکار و چگونگی سلب و تعلیق منشأ مصونیت در صورت صدور جرم قطعی نیز دیده می‌شد، همان‌گونه که در مصونیت قضات و غیره دیده شده است.

بنابراین منظور قانون‌گذار معنای دوم مصونیت یعنی نفی جرم بودن اظهارات نماینده در مقام ایفای وظیفه نمایندگی است. حال بایستی دیده شود این مصونیت به چه اندازه و در چه محدوده‌ای است؟ قطعاً نمی‌توان گفت منظور قانون‌گذار این بوده است که کلیه بزه‌ها و جرایمی که در قوانین جرم و جزا به تصویب رسیده است در مورد نماینده منتفی بوده و در صورت صدور از او جرم تلقی نخواهد شد. از طرف دیگر هم قطعاً در این قانون توجه ویژه‌ای به نماینده مبذول شده است، و نمی‌توان گفت که هیچ فرقی میان او و دیگر شهروندان نیست؛ زیرا در چنین حالتی دیگر این قانون لغو و بی‌معنی بوده و نیازی به تصویب آن نمی‌باشد.

آنچه در تفسیر این قانون به نظر می‌رسد آن است که قانون‌گذار درصدد برآمده است تا نقش نمایندگان را در محدوده ایفای وظایف نمایندگی مصون از تعرض قضایی قرار دهد؛ زیرا که وظیفه و تکلیف و حق قانونی او می‌باشد. مفاد این قانون این خواهد بود که هر چه اقتضای وظیفه نمایندگی و اختیارات مجلس نسبت به دستگاه‌های دیگر و مسئولین قرار داده شده است گرچه مستلزم دخالت در شئون و اختیارات آن دستگاه‌ها و یا مسئولین می‌باشد و در حقیقت به نوعی آزادی و فعالیت آنان را محدود

→

می‌کند که در فرض نبودن چنین اختیاری این حق نمی‌بود و لذا هر شهروندی حق محدود کردن و یا دخالت در فعالیت‌های دیگران و مخصوصاً دستگاه‌ها را ندارد، جرم نبوده و صدور آن از نمایندگان قابل تعقیب نیست. همانند وظیفه مدعی‌العموم که عبارت است از اتهام و تعقیب و بازرسی و یا کیفر خواستن در موارد مشاهده علائم جرم که نسبت به او جرم افترا و یا توهین محسوب نمی‌شود. ولی چنانچه همین امر از غیر مدعی‌العموم و یا قاضی پرونده صادر شود جرم تلقی خواهد شد. و یا مانند مأمور راهنمایی و رانندگی که هرگونه منعی را از عبور و مرور اتومبیل‌ها در خیابان‌ها انجام دهد جرم نبوده؛ زیرا در محدوده وظیفه و اختیارات اوست، لیکن همین امر چنانچه از غیر مأمور راهنمایی و رانندگی صادر شود تجاوز به حقوق دیگران بوده و جرم تلقی شده و قابل تعقیب است.»

محل امضای اعضاء هیئت مشترک نمایندگان قوای قضائیه و مقننه

ب-

شماره: ۸۰/۱۴۲۶۷

تاریخ: ۱۳۸۰/۷/۲۲

جناب حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمد خاتمی

رئیس محترم جمهوری اسلامی ایران

با سلام و تحیات

چندی است که نامه‌های پیاپی با امضای رئیس هیئت پی‌گیری و نظارت بر اجرای قانون اساسی همراه با توشیح حضرت‌عالی توسط دفتر شما در رابطه با پرونده‌های متهمین یا محکومین ارسال و سیر طبیعی خود را طی می‌نمود. ولی دریافت نامه مورخ (۱۳۸۰/۷/۸) در رابطه با پرونده‌های دو تن از نمایندگان مجلس شورای اسلامی و سپس پخش وسیع آن در شبکه جهانی اینترنت و رسانه‌ها مایه شگفتی گردید. زیرا گذشته از آنکه وضعیت فعلی منطقه، وحدت و انسجام ملی و همدلی بیشتر مسئولان را می‌طلبد، در ادوار مختلف چنین پرونده‌هایی در محاکم قضایی سیر طبیعی‌اش را سپری کرده است و این دو پرونده ... است که در محاکم قضایی مطرح و رسیدگی شده است.

به هر حال اینجانب با اینکه هرگونه حرکتی را که شبهه وجود اختلاف میان مسئولان را در اذهان پدید آورد، مقرون به صواب نمی‌دانم چند نکته‌ای را تنها از باب تبیین موضوع عرض می‌نمایم:

۱- قانون اساسی در بند سوم از اصل ۱۵۶ و اصل ۱۷۴، نظارت بر حسن اجرای قوانین را از وظایف ذاتی قوه قضائیه برشمرده و در اصل ۱۱۳، اجرای قانون اساسی را از وظایف رئیس‌جمهور دانسته است و تفاوت میان این دو با اندک تأملی واضح و روشن می‌باشد.

«نظارت بر حسن اجراء» مربوط به موارد تخلف دستگاه‌ها از اجرای صحیح قانون و نقض آن است و اجرای قانون اساسی، اجراء و احیا و معطل نماندن و شکل‌گیری اجرایی قوانین را می‌رساند. بر این اساس مفاد اصل ۱۱۳ که مورد استناد و فلسفه وجودی هیئت پی‌گیری و نظارت بر اجرای قانون اساسی قرار گرفته، به معنای پی‌گیری اجراء و احیای اصول قانون اساسی است و رئیس قوه مجریه موظف است وظایف مربوط به آن را مستقیماً اجرا کند و در رابطه با دیگر قوا و نهادها مانند رهبری نظام، مجلس، قوه قضائیه، شورای نگهبان و نظایر آنها باید شرایط و مقدمات لازم را جهت اجراء و احیاء آن قوانین که

←

→

در اختیار او می‌باشد مهیا کرده و در صورت عدم اجرا، تذکر دهد و این منافی با بند (۳) اصل ۱۵۶ نمی‌باشد؛ زیرا مفاد این بند نظارت بر حسن اجرا و رسیدگی به تخلفات از قوانین و معنای اصل ۱۱۳، پی‌گیری و تذکر درباره لزوم اجرای قانون اساسی است.

۲- علاوه بر آنکه در متن اصل ۱۵۶ قانون اساسی، قوه قضائیه مستقل از دیگر قوا دانسته شده است و برای رسیدگی به اعتراضات و پیشگیری از تضییع حقوق مردم نهادهای نظارتی مشخص (مانند محاکم تجدیدنظر، دیوان عالی کشور، محکمه انتظامی قضات و نظایر آن) در قانون اساسی و قوانین عادی برای قضات و محاکم پیش‌بینی شده است و ایجاد و فعالیت هرگونه نهاد نظارتی دیگر، به ویژه اگر در درون قوه دیگر شکل بگیرد، با برخی از اصول قانون اساسی «مخصوصاً» اصول ۱۵۶ و ۱۶۱ مغایرت دارد.

۳- «ماده ۱۵» قانون تعیین حدود و وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های ریاست جمهوری اسلامی ایران مصوب سال ۱۳۶۵ «در مورد حق رئیس جمهوری برای دادن اخطار و تذکر به قوای سه‌گانه با توجه به اصلاح اصل ۱۱۳ قانون اساسی در سال ۱۳۶۸ و حذف عبارت «تنظیم روابط قوای سه‌گانه» از میان مسئولیت‌های رئیس جمهور و حذف «نخست‌وزیر» از تشکیلات دولت» قابل استناد برای اطلاق نظارت نیست. بدیهی است هرگونه نظر تفسیری شورای نگهبان در مورد «اصل ۱۱۳ اصلاحی» برای همه قوای کشور لازم‌الاتباع خواهد بود.

۴- در رابطه با موضوع مصونیت نمایندگان مجلس، هر چند که این موضوع طی جلسات مختلفی در هیئت مشترک مجلس و قوه قضائیه مورد بحث و بررسی قرار گرفته و منظور نظر حضرت‌عالی هم مصونیت مطلقه نیست، قصد ورود به ماهیت این بحث را ندارم، لیکن مناسب است بر این نکته تأکید ورزم که چون قاضی بر اساس اصول قانون اساسی و قوانین عادی و مبانی مسلم فقهی و حقوقی در برداشت از قانون و اعلام نظر و انشای حکم کاملاً مستقل است و هیچ‌کس، حتی رئیس قوه قضائیه، حق تحمیل برداشت خود را از قانون به قاضی ندارد و تنها دادگاه صالح برتر است که از حق نقض حکم قاضی بر اساس موازین قانونی برخوردار می‌باشد، درخواست از رئیس قوه قضائیه برای الزام قضات به در پیش گرفتن رویه و برداشتی خاص با اصول مسلم حقوقی و اصول قانون اساسی مغایر است، مگر آنکه شورای نگهبان با تفسیر اصلی از اصول قانون اساسی همه قضات را به برداشتی خاص از قانون ملزم نماید.

در پایان، امیدوارم با تدبیر و درایت جناب‌عالی، که همواره مورد ارادت اینجانب بوده و هست و خود بارها از ایجاد بحران و تنش در جامعه شکوه نموده‌اید، این‌گونه مباحث و مسائل که نیازمند بررسی‌های دقیق علمی و حقوقی می‌باشد، قبل از آنکه به عرصه رسانه‌ها کشیده شده و ایجاد دغدغه و شبهه برای مردم نماید، در محافل کارشناسی بررسی گردیده و در جلسات سران قوا، راهکارهایی روشن برای حل و فصل آنها اندیشیده شود. بدیهی است این تدبیر مخصوصاً در شرایط حساس کنونی حاکم بر منطقه ضروری‌تر می‌نماید.

سید محمود هاشمی شاهرودی

رئیس قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران

۱۳۸۰/۷/۲۲

←

→
ج-

شماره: ۱/۶۴۹

تاریخ: ۱۳۸۰/۸/۲۸

حجت الاسلام والمسلمین جناب آقای خاتمی «دام عزه»

ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران

باسلام و تحیت

دو نامه از جناب عالی در یک روز و به یک تاریخ (۸۰/۸/۱۶) واصل شد. قبلاً نیز نامه دوم جناب عالی را ابتدا از رسانه‌های عمومی کشور و مصاحبه جناب عالی در مجلس و سپس از طریق دفتر جناب عالی دریافت کردم. لحن و سیاق کیفیت این نامه‌ها با کلیه نامه‌های دیگر حضرت عالی فرق‌های زیادی در بردارد که مایه شگفتی اینجانب گردید.

اینجانب همان طوری که در نامه قبل عرض کردم ادامه این قبیل مکاتبات را صلاح نمی‌دانم؛ زیرا هم خلاف مصلحت نظام است و هم مخالف شأن رؤسای محترم سه قوه، به ویژه اینکه این دو نامه تکرار و شرح همان مطلب نامه اول جناب عالی است که خیال می‌کنم پاسخ علمی آن را داده‌ام. مطلب جدید این دو نامه یا مطالبی است که در برخی مطبوعات علیه قوه قضائیه آمده و یا برگرفته از گزارش کمیسیون اصل ۹۰ مجلس که برای خود اختیارات و وظایف فراقانونی و بر خلاف قانون اساسی در رابطه با پرونده‌های قضایی قائل شده است می‌باشد. ضمیمه نامه هم نظریات شخصی یکی از اعضای هیئت نظارت و پیگیری اجرای قانون اساسی است که مکرر در مطبوعات پخش شده و مورد نقد و نقض برخی حقوق‌دانان و قضات قرار گرفته است.

در هر صورت همان طوری که در نامه قبل عرض کردم نه اصل ۸۶ دالالتی بر مصونیت نمایندگان مجلس دارد و نه این نظر را که برخلاف نظر قاطبه قضات دستگاه قضایی است می‌توان بر آنان تحمیل نمود و نه نظارت بر حسن اجرای قانون اساسی برای رئیس جمهور از اصل ۱۱۳ استفاده می‌شود، بلکه به مقتضای صریح قانون اساسی در اصل ۱۵۶، این حق بر عهده قوه قضائیه نهاده و ریاست جمهوری در اصل ۱۱۳ تنها وظیفه اجرای قانون اساسی به معنای عدم معطل ماندن اصول آن را بر عهده دارد و هیچ مفسر حقوقی از واژه «اجرای قانون»، نظارت بر حسن اجرا را که در بند (۳) اصل ۱۵۶ قانون اساسی از وظایف صریح قوه قضائیه شمرده شده استفاده نمی‌کند. بسیار جای تعجب است که برخی خواسته‌اند مفهوم نظارت را لازمه مسئولیت اجرای قانون بدانند، غافل از اینکه معمولاً در قوانین، دستگاه نظارت‌کننده جدا از دستگاه اجراکننده است و وظیفه نظارت بر حسن اجرا و عدم نقض، ماهیتاً وظیفه‌ای قضایی است که در مقابل وظیفه اجرا قرار می‌گیرد و نه تنها لازمه آن نبوده، بلکه با آن تقابل دارد.

و اما در رابطه با استناد به قانون تعیین حدود وظایف و اختیارات ریاست جمهوری مصوب ۱۳۶۵ مجلس شورای اسلامی که در نامه جناب عالی آمده است و در گذشته به آن پاسخ دادیم، باید عرض کنم: اولاً این قانون عادی قبل از بازنگری تصویب شده است که قطعاً برخی از بندهای آن با تغییر اصل ۱۱۳ قانون اساسی در بازنگری لغو شده است که خود نیاز به بازنگری و اصلاح دارد که چه بسا در اصلاح این ماده نیز مشمول اصلاح گردد.

ثانیاً آنچه در این بند آمده باز هم در حوزه مسئولیت اجرایی قانون اساسی می‌باشد نه بیشتر؛ یعنی در

←

شماره: ۸۰/۲۱/۳۰۳۶

تاریخ: ۱۳۸۰/۱۰/۲۰

حضرت آیت الله هاشمی شاهرودی «دامت برکاته»

ریاست محترم قوه قضائیه

با سلام

عطف به نامه شماره ۱/۸۰/۱۹۱۰۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۹ در خصوص استفسار نظر شورای نگهبان راجع به اصل هشتاد و ششم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، موضوع در جلسه سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۱۸ مطرح گردید و نظر تفسیری شورا پس از بحث و بررسی مفصل و با مطالعه و امعان نظر در آراء و نظرات فقها، حقوقدانان و

→

این بند در فرض قبول و عدم تغییر آن، «حق نظارت، کسب اطلاع، بازرسی، پیگیری، بررسی و اقدامات لازم» را جهت انجام مسئولیت اجرای قانون اساسی به رئیس جمهوری داده است که طبق آنچه در رابطه با معنای اجرای قانون عرض شد ارتباطی با نظارت بر حسن اجرای قانون و عدم نقض آن ندارد، بلکه در چارچوب نظارت بر اجرا و پیاده شدن اصول قانون اساسی و معطل نماندن آن مفهوم پیدا می‌کند؛ مثلاً چنانچه دستگاه قضایی اصل ۱۷۳ را که مربوط به تشکیل دیوان عدالت اداری است ایجاد نکرده، رئیس جمهور مسئول است در این رابطه به قوه قضائیه اخطار داده و اقدامات لازم جهت ایجاد این دیوان را آماده کند و این مطلبی است جدا از نظارت بر قضات دیوان عدالت و احکام آنان که آیا برخلاف قانون اساسی یا عادی حکمی صادر نموده‌اند یا خیر؟ که از آن تعبیر می‌شود به حسن اجرای قوانین و عدم تخلف از آنها زیرا ماهیت قضایی داشته و طبق اصل ۱۵۶ تنها در اختیار قوه قضائیه و دادگاه‌های صالحه آن می‌باشد.

مسئله نظارت ریاست جمهوری بر زندان‌ها و یا پرونده‌های متهمین بند (۵۹) نیز که در نامه دیگر حضرت عالی آمده است مخالف اصول قانون اساسی و استقلال قضات است که در فقه و قانون اساسی بر آن استقلال تأکید شده است. اینجانب به هیچ وجه به خود اجازه نمی‌دهم برخلاف آن عمل کرده و شأن قضاوت را خدشه‌دار کنم، مگر اینکه شورای محترم نگهبان تفسیری ارائه نماید و یا رهبری معظم انقلاب که نظارت عالی بر نظام و قوای آن دارند فرمان دهند که در این صورت برای همه امتثال آن واجب است. آنچه عرض شد در حوزه قوانین و مقررات است. بی‌شک در فضایی صمیمی و همدلانه می‌توان سریع‌تر به مقاصد و حل مشکلات رسید. در این ایام مبارک توفیقات روزافزون را برای آن جناب در خدمت به انقلاب اسلامی و مردم عزیزمان خواستارم.

والسلام علیکم ورحمت‌الله

محمود هاشمی شاهرودی

رئیس قوه قضائیه

صاحب نظران، بدین شرح اعلام می گردد:

با عنایت به:

۱- مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در خصوص اصل هشتاد و ششم، حاکی از اینکه مصونیت ریشه اسلامی ندارد و تمام مردم در برابر حق و قانون الهی یکسان و برابرند، و هر فردی که در مظنه گناه یا جرم قرار گیرد قابل تعقیب است و اگر شکایتی علیه او انجام گیرد دستگاه قضایی باید او را تعقیب کند؛

۲- اصول متعدد قانون اساسی، از آن جمله اصول نوزدهم و بیستم دائر بر برخورداری همه ملت ایران از حقوق مساوی؛

۳- اختصاص موضوع اصل هشتاد و شش مربوط به اظهار نظر و رأی نمایندگان در مجلس و در مقام ایفای وظایف نمایندگی و عدم ملازمه آن با ارتکاب اعمال و عناوین مجرمانه؛

۴- عدم توجیه شرعی منع تعقیب یا توقیف مجرم؛

۵- نظر مبارک حضرت امام خمینی (ره) به عنوان ناظر و راهنمای تدوین قانون اساسی دائر بر ضرورت پرهیز از هتک حرمت اشخاص و لزوم جبران آن در مجلس و رسیدگی توسط قوه قضاییه،

«اصل هشتاد و ششم قانون اساسی در مقام بیان آزادی نماینده در رابطه با رأی دادن و اظهار نظر در جهت ایفای وظایف نمایندگی، در مجلس است و ارتکاب اعمال و عناوین مجرمانه از شمول این اصل خارج می باشد و این آزادی، نافی مسئولیت مرتکب جرم نمی باشد.»

دبیر شورای نگهبان

احمد جنتی

۴- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی

۴-۱. نظر شماره ۴۲۳۷ مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۸ شورای نگهبان در پاسخ به استعلام نماینده مردم تهران نسبت به مسئولیت نمایندگان مجلس شورای اسلامی در تصمیم گیری راجع به امور اقتصادی، از جمله نسبت به تصمیمات اتخاذ شده در ستاد بسیج اقتصادی

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۱/۶

محضر مبارک آیات عظام و حقوقدانان پر ارج، اعضاء محترم شورای نگهبان
انقلاب اسلامی ایران

با تقدیم و ادای تحیت و سلام، احتراماً معروض می‌دارد: عطف به مرقومه شماره ۴۱۳۷ مورخ ۱۳۶۰/۱۰/۱۰ و اطلاع اینکه الی‌الکنون هیچ‌گونه اقدامی از ناحیه دفتر ریاست جمهوری مبذول نگردیده، توجه آقایان را نسبت به مسئله‌ای که ذیلاً مطرح خواهد شد جلب و مستدعی است در صورتی که اینجانب در برداشت آن دچار انحراف و اشتباه ذهنی باشم با نظرات شما آشنا و رفع ابهام گردد.

ستاد بسیج اقتصادی بر حسب یک تصویب‌نامه هیئت وزیران به طور موقت و در زمان جنگ، رتق و فتق و تصمیم‌گیری درباره امور اقتصادی به ویژه مواد اساسی و اولیه را عهده‌دار شده و هرگونه تصمیم را به اجراء می‌گذارد. آیا با در نظر گرفتن اینکه حقوق پس از فوت یک فرد و تأدیه آن به خانم وارث به مجلس ارجاع می‌شود که رد یا تصویب شود چگونه این نوع تصمیمات که با سرنوشت چهل میلیون جمعیت از ابعاد مختلف بستگی دارد بدون اینکه در مجلس مطرح شود و شورای نگهبان نظارت نماید عمل گردیده و می‌گردد؛ در حالی که طرح‌هایی که در مجلس شورای اسلامی از زیر نظر دویت نفر نمایندگان که غالب آنها فقیه و عالم می‌باشند می‌گذرد باز دچار نواقصی است که با دستورات شرع مقدس اسلام مطابقت ندارد و به همین دلیل رد می‌شود.

مستدعی است از مجموعه نظرات شورای محترم به طور خلاصه این‌جانب را مستحضر فرمایید. مزید تشکر و امتنان خواهد بود. توفیق همگان را در راه پیشبرد مبانی انقلاب اسلامی ایران از خداوند متعال خواستارم.

با تقدیم احترام- سعید امانی

نماینده تهران

شماره: ۴۲۳۷

تاریخ: ۱۳۶۰/۱۱/۸

برادر جناب حاج سعید آقا امانی

نماینده مجلس شورای اسلامی

نامه مورخ ۱۳۶۰/۱۱/۶ جناب‌عالی در شورای نگهبان مطرح شد. در پاسخ اشعار می‌شود:

«جناب عالی نماینده مجلس شورای اسلامی هستید و شرعاً و به موجب سوگندی که یاد کرده‌اید موظفید در مقام نمایندگی مجلس طبق اصل ۸۸ قانون اساسی هرگونه توضیح و سؤالی را که لازم بدانید از وزیر مسئول بنمایید و طبق اصل ۸۴ قانون اساسی در برابر تمام ملت مسئولید و حق دارید در همه مسائل داخلی و خارجی کشور اظهار نظر نمایید و طبق اصل ۸۶ قانون اساسی در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهار نظر و رأی کاملاً آزاد می‌باشید. بنابراین می‌توانید رابطه تصویب‌نامه هیئت وزیران را با اصل ۱۳۶^(۱) قانون اساسی از هیئت دولت سؤال نمایید. بدیهی است اگر خارج از حدود این اصل باشد قانونی نیست و عمل به آن تخلف از قانون می‌باشد.»

والسلام
دبیر شورای نگهبان
لطف‌الله صافی

۴-۲. نظر شماره ۵۲۹۶۴/۳۰/۹۲ مورخ ۱۳۹۲/۱۱/۹ شورای نگهبان در پاسخ به استعلام رئیس قوه قضائیه نسبت به تبصره‌های (۱) و (۲) ماده (۹) قانون نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان مصوب ۱۳۹۱/۱/۱۵

شماره: ۹۰۰۰/۵۷۱۷۶/۱۰۰

تاریخ: ۱۳۹۲/۱۰/۱۷

حضرت آیت‌الله جنتی (دام عزه)

دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم

احتراماً، نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۰ شورای محترم نگهبان^(۲) راجع به اصل ۸۶ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، به صورت روشن ارتکاب اعمال و عناوین مجرمانه را از شمول این اصل خارج نموده است و آزادی

۱. به نظر می‌رسد در اینجا منظور، «اصل ۱۳۸» بوده است که در متن نظر شورا، به اشتباه «اصل ۱۳۶» درج شده است.

۲. برای آگاهی تفصیلی نسبت به این نظریه تفسیری و مستندات قانونی آن، رجوع کنید به شماره ۱-۳، ذیل همین اصل (= اصل هشتاد و ششم).

مذکور در اصل نسبت به ایفای وظایف نمایندگی را منافی مسئولیت مرتکب جرم نمی‌داند. به علاوه در بند (۱) نظریه تفسیری آمده است: «۱- مشروح مذاکرات مجلس بررسی نهایی قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در خصوص اصل هشتم و ششم، حاکی از اینکه مصونیت ریشه اسلامی ندارد و تمام مردم در برابر حق و قانون الهی یکسان و برابرند، و هر فردی که در مظنه گناه یا جرم قرار گیرد قابل تعقیب است و اگر شکایتی علیه او انجام گیرد دستگاه قضایی باید او را تعقیب کند.» که به صورت روشن و صریح تعقیب از ناحیه دستگاه قضایی را، در مورد هر فردی (ولو نمایندگان) که در مظنه گناه یا جرم باشد، لازم دانسته است.

از طرف دیگر قانون نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان مصوب ۹۱/۱/۱۵ که در ماده (۹) و تبصره‌های آن اشعار می‌دارد: «ماده ۹- نمایندگان مجلس در مقام ایفای وظایف نمایندگی در اظهار نظر و رأی خود کاملاً آزادند و نمی‌توان آنها را به سبب نظراتی که در مجلس اظهار کرده‌اند یا آرائی که در مقام ایفای نمایندگی خود داده‌اند تعقیب یا توقیف کرد.

تبصره ۱- تشخیص مصادیق موضوع اصل هشتم و ششم (۸۶) قانون اساسی و ماده (۷۵) آیین‌نامه داخلی مجلس با هیئت است.

تبصره ۲- تخلف از مفاد این ماده از سوی مراجع قضایی حسب مورد مستوجب مجازات انتظامی از درجه پنج تا هفت است.» موجب این استظهار برای لاقط برخی از نمایندگان و هیئت نظارت مذکور در قانون شده است که دستگاه قضایی در مورد رسیدگی به شکایت مربوط به نمایندگان باید ابتدا متن شکایت را به هیئت نظارت مذکور ارسال و در صورتی که هیئت، نماینده را مجرم تشخیص دهد، ادامه رسیدگی به شکایت صورت گیرد.

معنای این استظهار و توقع از دستگاه قضایی، واگذار کردن بخشی از رسیدگی قضایی به هیئت نظارت مجلس است که هم خلاف قانون اساسی و هم خلاف شرع است؛ چون رسیدگی قضایی در جمهوری اسلامی ایران مختص به قاضی منصوب است و نمایندگان محترم به هیچ وجه سِمَت قضایی برای رسیدگی ندارند.

به علاوه شورای محترم نگهبان در اولین اظهار نظر خود نسبت به ماده (۹) (با تقریر سابق) و تبصره آن فرموده‌اند: «اطلاق قابل تعقیب و توقیف نبودن نمایندگان در

ماده (۹)، مغایر اصل ۸۶ قانون اساسی و نظریه تفسیری شماره ۸۰/۲۱/۳۰۳۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۰ این شورا در خصوص اصل مرقوم می‌باشد. مضافاً بر این احضار نماینده توسط مقامات قضایی «از طریق هیئت و همچنین تأیید مراتب توسط هیئت چنانچه رسیدگی قضایی مستلزم بازداشت نماینده باشد» در این ماده و نیز اطلاق تبصره (۱) آن چون شامل امور مطروحه در دستگاه‌های قضایی و الزام قاضی به تبعیت از نظریه هیئت نیز می‌شود. مغایر اصول ۱۵۶، ۵۷ و ۱۵۹ قانون اساسی شناخته شد. علاوه بر آن، تبصره (۲) این ماده نیز مبنیاً بر ایرادات وارده بر ماده و تبصره (۱) آن اشکال دارد.»

علی‌هذا خواهشمند است اعلام فرمایید:

۱- با توجه به صراحت نظر شورای محترم نگهبان در اظهار نظر اولیه و عدم اظهار نظر مجلس نفیاً یا اثباتاً راجع به این ایراد شورای محترم نگهبان، عدم ذکر این اشکال در نامه نهایی آن شورا ناشی از استظهار حذف تبصره‌های ذیل ماده مذکور بوده و یا حکایت از عدول شورای محترم نگهبان از نظریه نخستین خود دارد؟

۲- با عنایت به نظر اکثریت فقهای آن شورای محترم، در موارد متعدد، مبنی بر عدم جواز الزام قاضی به تبعیت از نظر اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی در همه مراحل دادرسی، آیا هیئت نظارت مذکور در قانون نظارت مجلس بر رفتار نمایندگان، می‌تواند وظیفه تعیین مجرم را عهده‌دار شده، به گونه‌ای که نظر هیئت برای قاضی لازم الاتباع باشد یا خیر؟ و آیا توقف رسیدگی قضایی به اتهام ارتکاب جرم توسط نمایندگان مجلس بر اظهار نظر هیئت شرعاً جایز است؟

نظر به اهمیت و فوریت استدعا می‌شود مقرر فرمایید موضوع در اولین جلسه شورای محترم نگهبان مطرح و نتیجه اعلام گردد.

صادق آملی لاریجانی

شماره: ۹۲/۳۰/۵۲۹۶۴

تاریخ: ۱۳۹۲/۱۱/۹

حضرت آیت‌الله آملی لاریجانی (دامت برکاته)

رئیس محترم قوه قضائیه

با سلام و تحیت

عطف به نامه شماره ۹۰۰/۵۷۱۷۶/۱۰۰ مورخ ۱۳۹۲/۱۰/۱۷، موضوع در جلسه

مورخ ۱۳۹۲/۱۰/۲۵ شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:

«اگر چه الزام قاضی به تبعیت از نظر شخص یا مقام دیگر خلاف موازین شرعی و قانون اساسی است، با توجه به نظریه تفسیری ۸۰/۲۱/۳۰۳۶ مورخ ۱۳۸۰/۱۰/۲۰ و با عنایت به اظهار نظر مورخ ۱۳۹۰/۷/۳۰ شورای نگهبان در ماده (۹) طرح قانونی نظارت بر رفتار نمایندگان و تبصره‌های آن و با عنایت به اینکه عبارت ماده (۹) قانون همان است که در اصل ۸۶ قانون اساسی آمده است و مفاد تبصره یک ماده مذکور صرفاً تشخیص مصادیق ایفاء وظایف نمایندگی و تخلفات انتظامی نمایندگان را به هیئت نظارت محول نموده است نه تشخیص جرم را، و لذا نظر این هیئت مانع رسیدگی مستقل مرجع صالح قضایی نسبت به مواردی که دارای عناوین مجرمانه است نمی‌گردد.»

احمد جنتی

دبیر شورای نگهبان

۵- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان

امام خمینی (ره):

و از شورای محترم نمایان می‌خواهم و توصیه می‌کنم، چه در نسل حاضر و
چه در نسل های آینده که با کمال دقت و قدرت و ظایف اسلامی و ملی خود
را ایفا و تحت تاثیر هیچ قدرتی واقع نشوند و از قوانین مخالف با شرع مطهر و
قانون اساسی بدون هیچ ملاحظه ای جلوگیری نمایند.

(صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۴۲۲)

آدرس: تهران، خیابان شهید سپهبد قرنی،
کوچه شهید دهقانی‌نیا (خسرو سابق)، پلاک ۱۲
صندوق پستی: ۱۴۶۳ - ۱۳۱۴۵
تلفکس: ۰۲۱ - ۸۸۳۲۵۰۴۵
info@shora-rc.ir
www.shora-rc.ir